

Georg Brandes' tale i Hansted Skov

Taler

Georg Brandes
Litteraturkritiker og
samfundsdebattør

Dato

13. juni 1886

Sted

Hansted Skov

Venner! Dette er en smuk Dag. Den er bl.a. smuk, fordi vore Værter og vi Studenter har fundet hverandre, udvexlet Tanker og set, hvor godt vi forstaar hinanden.

Man siger: Af En skal du kende dem alle, og hvis det Ordsprog holder Stik og hvis jeg tør dømme efter min Vært - det er Jens Kjær fra Vrønding - da er den jyske Bonde Guld værd, mer end det: Kærlighed værd. For jeg har i ham ikke blot fundet min Overmand i Sundhed, men min Ligamand i Dannelse.

Værter og Gæster har siden vor Ankomst, som naturligt er, talt mest om Politik. Vi har hos dem fundet samme Forhaabninger og samme Bekymringer som hos os. Vi har jævnligt hørt Ordet: »Vi taaler det ikke, vi finder os ikke deri.« Men det fejler ikke, at En og anden har rejst det Spørgsmaal: Er det, vi nu gør, at taale det eller ikke at taale det? Finder vi os i det eller finder vi os ikke i det? Hvis dette betyder, at vi ikke finder os i det, saa har det i det mindste en mærkelig Lighed med det, andre Folkeslag gør, naar de finder sig deri.

Den passive Modstand er al Ære værd, men aktiver den ikke, og man er aldrig vis paa, om den holder ud. Der gives en Maade at bekæmpe sin politiske Modstander paa, som jeg ikke vil anbefale. Det er den, som bestaar i, at man træder op med truende Miner og knyttede Næver, skrigende: »Giv efter' siger jeg: Giv efter: For dersom du understaar dig til ikke at give efter, saa - gør jeg det selv.«

Vi hører stadig Sangen »Ned med Estrup!« og det er naturligt, at Vreden rettes mod ham. Men Estrup er ingeniunde det Værste i Højre. Det er det Triste ved Estrup, at det er en Mand, som aldrig har sagt et Ord eller udtalt en Tanke, noget Menneske kan huske, endsige havt en politisk Plan. Men derfor er han

paa ingen Maade en Mand uden Fortjeneste. Der gik for nogen Tid siden en Historie gennem Bladene om at Estrup havde holdt i Timevis paa en Vej for at tvinge sin Hest til at gaa over en Pøl, og man haanlo uforstandigt af ham, fordi han jo saa let kunde have redet uden om. Jeg ønsker hver Enkelt af Dem den Stædighed, den faste Vilje, hvormed han har forfulgt sine Maa!. Vi kan lære af ham, hvorledes vi skal tvinge de genstridige Dyr til at lystre vor Vilje. Og siger man, hvor bliver da Hjertelaget af? saa svarer jeg: Hjertelaget overfor vore Modstandere, det vil vi vise, som de viser det i Norge, efter Sejren. Forbandt vi Estrups Egenskaber med andre, betydeligere, saa var vi nærmere ved denne Sejr.

Nej, ikke Estrup er det Værste ved Højre, det værste er Højres Hykleri. Sagde de endda» Vi hader Friheden, vi vil knække Grundloven Led for Led«, saa var det i det mindste ærlig Tale. Men modbydelig er deres Tale om Kærlighed til Frihed og Grundlov. Og Hykleri hos det ene Parti avler Vrøvlevornhed hos det andet. Man ser det i andre Lande: Saadan hændte det i Kina i forrige Aarhundrede, at Mandarinerne traf alskens krigerske Forberedelser til en Art Statskup. De lagde en Kanonbaad udenfor Vinterpaladset og lavede sig i Stand til at beskyde Gaderne i Peking. Hvad gjorde Oppositionen da? Den gjorde Grin med de unødvendige Forberedelser, eftersom intet Menneske havde tænkt paa Modstand.

Men en Europæer indser let, at denne Skemt var ulogisk, thi enten maatte man have sat væbnet Modstand i Værk eller ogsaa burde man lade være med Skemten, for Mandarinerne brugte jo de rigtige Midler til at naa deres Maa!.

Den hykkelske Færd hos det herskende Parti avler de tomme Sindelags-Tilkendegivelser, der skal betyde Modstand. Man saa det i Japan i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Der hændte det, at to vakre Landboere kom i Forlegenhed, fordi de havde forset sig imod en Politimand. Oppositionen oppebiede deres Løsladelse af Varetægtsfængslet, viste dem al mulig Ære, forærede dem Sølvopsatser og lignende smukke Ting, og lod saa kort derefter Politiet trække af med dem til Hullet igen.

En Europæer indser let, at denne Adfærd var ulogisk. Enten maatte Folket have taget dem i sin Varetægt for Alvor, eller ogsaa burde man have saa megen Følelse for det Værdige, at man undlod at give dem Gilder, Sølvbægere osv.

En Europæer indser, at man endnu aldrig har demonstreret noget ned, aldrig

har sunget, aldrig har raabt noget ned. Han indser, at der skal andre Fremgangsmaader til.

Men derfor er vi Europæere, som vi kaldes, ikke aandshovmodige; de bedste af os er stolte og vil gerne meddele Stolthed; men til Hovmod kender vi ikke. Jeg frygter da ikke nogen Fare for Samarbejdet mellem den lærde Stand og det danske Demokrati af aandsaristokratisk Hovmod. Hvor skulde vi, som har forladt vore Standsfællers Parti, vore Klasse-Interesser for at gøre Deres Sag til vor, kunne gøre det i Hovmod? Nej, vi gør det, fordi vi elsker Deres Sag, anser den for retfærdig.

Der er en anden Fare, for hvilken jeg nærer nogen Frygt. Det er den, at engang i Tiden det sejrende Demokrati kunde trække sig tilbage fra os. Den Tillid, med hvilken vi er komne Venstre imøde, er ikke altid bleven mødt og lønnet. Af og til høres endnu indenfor Venstre Røster imod os som Aandsaristokrater eller Ikke-Religiøse eller ikke danske nok. Jeg siger derfor til Dem:

Lad os ikke i Stikken! Vi sviger aldrig Jer. Svig I heller ikke os. Jeg tager det Løfte af Jer, at I ikke lader os i Stikken den Dag, Sejren er Eders. Jeg siger det ikke i nogen egennyttig Interesse; jeg er ingenlunde sikker paa at opleve denne Sejr. Men det, at I ikke sviger os, det vil være godt for vor fælles Sag, vil være godt for Jer selv. Den værste Fare er nemlig den, at naar Forandringen kom, det da ingen virkelig Forandring blev, men samme Surdejg under et nyt Navn.

Forstaa mig! Naar En kæmper for Frihed, saa mener han først og fremmest dermed, at han vil være fri for det herskende Partis Tvang. Men det, han derved opnaar, er kun Partifrihed. Naar det Estrupske Aag engang er afrystet, vil mangen En mene, at nu er Friheden vundet, fordi han nu ikke mere føler noget Tryk. Men denne Frihed for Tvang af det hidtil herskende Parti er kun Begyndelsen til en Frihed, der er noget værd. Og intet er taabeligere end at tro, at den, der kæmper for større, videre, betydeligere Frihed, skulde kæmpe for en Særinteresse. Tvertimod, han kæmper ikke blot for en Partifrihed, han kæmper for Folkefrihed.

Hans Stræben er at give Friheden et Indhold. For Friheden er ikke saa afhængig af Forfatningsformerne som af den Aand, der fylder dem. Har Studenterne Betydning i det fælles Samarbejde, da er det derved, at de medbringer den Aand, der fylder Formerne. Frihed vil altid sige dette, at man vil være fri for noget og

vil have Frihed til noget. Spørgsmaalet er: for hvad og til hvad?

Naar Højre taler om Frihed, mener de nærmest Frihed (for dem) til at flaa og (for os) til at flaa. Saadan er ikke den Frihed, hvorom vi taler. Den er os en Religion.

De ved nok, hvor megen Religion Højre har, og hvor lidt vi andre efter Højres Mening sidder inde med. Højres Religion har mange Bestanddele. Højre har for det Første Moralen. I gamle Dage forstod man ved Moral det, at man negtede sig selv Nydelser. Højres Moral bestaar i at man af hele sit Hjerte - saa man bliver grøn og gul deraf - misunder andre Mennesker deres Nydelser. Mod denne Moral, hvis Væsen er en skarp Misundelse, har vi ikke andet at stille end en redelig Vilje til at hjælpe, som vel ikke fører til Tro, men undertiden leder til gode Handlinger.

Saa har Højres Religion endnu en mægtig Bestanddel. Højre har Retten, eller rigtigere maaske: Højre har Retterne, har Kriminalretten, Overretten, Højesteret, sikkert ogsaa Rigsretten, saa I ser, de har sagtens Retten paa deres Side. Mod dette har vi intet andet at stille end den fattige Overbevisning, at det Rette bør være Ret.

I Højres Religion er dernæst Lighed for Loven en Trossætning. Men hvis Uligheden allerede er indeni Loven, hvor bliver da Ligheden af? Og hvis vi ovenikøbet ikke alle er lige for den Lov, hvori Uligheden stikker, hvor bliver da Loven af? Hvad nytter den til?

Mod al denne Religion, al denne Moral, alle disse Retter og al denne Lighed for Loven har vi ikke andet at stille end dette nøgne: Vor Frihedskærlighed, vort gode Sindelag, vor Sandhedskærlighed, vor Retskærlighed; men dette tilsammen turde ogsaa være en Religion, og en Religion, som omfattes med større Alvor og Inderlighed end den, hvormed Højre omfatter sin.

Vor Kærlighed til Frihed er en Dyrkelse af den. En Tro paa dens Værd. Friheden har i Tidernes Løb haft mange Navne. I Middelalderen hed den Kætteri, i det sextende Aarhundrede Reformation, i det attende Aarhundrede Filosofi og Revolution, i vore Dage kaldes den af dem, der ikke vil den vel, for Radikalisme. Men et Navn er der, som Friheden visselig aldrig nogensinde har ført og aldrig nogensinde vil komme til at føre. Ved I hvad det er? Det er Moderation. Vi

elsker og ærer Friheden altfor højt til at vi nogensinde skulde kunne kalde den med det Navn. Og vi ærer den ikke blot; men, som jeg sagde, den er os en Religion. Vi dyrker den, tilbeder den, vil udbrede den som man udbreder en Magt, paa hvis velgørende Virkninger man tror.

De ved, at Solen i denne Maaned staar i Krebsens Tegn og umiddelbart derefter gaar over i Løvens. Friheden - vor Sol - staar ligeledes nutildags her i Landet i Krebsens Tegn. Maatte vi om ikke altfor lang Tid opleve den Dag, da den gaar over i Løvens!

Kilde

Brandes, G. (1920). Taler. København og Kristiania: Nordisk Forlag. 38-41.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Debattale

Relateret

27. november 1913

10. oktober 1906

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/georg-brandes-tale-i-hansted-skov-13-juni-1886>